

“સંગીત હે ઈશ્વર કી શક્તિ, હર સ્વર મેં બસે હૈં રામ, રાગી જો સુનાયે રાગ તો રોગી કો મિલે આરામ.”

રાગનું જીવનમાં અત્યંત મહત્વ છે. સૃષ્ટિ પર તેનો પ્રભાવ પડે છે. મનુષ્યના મનને આનંદ આપે તેવી શાસ્ત્રીય અને નિયમબદ્ધ સ્વરરચનાને રાગ કહેવામાં આવે છે.

1. રાગ : ભૂપાલી

માહિતી :

રાગ	: ભૂપાલી
થાટ	: કલ્યાણ
વર્જિત સ્વર	: મ અને નિ
રાગની જાતિ	: ઔડવ - ઔડવ
વાદી સ્વર	: ગ
સંવાદી સ્વર	: ધ
સ્વર	: બધા સ્વરો શુદ્ધ
ગાયન સમય	: રાત્રિનો પ્રથમ પ્રહર
રાગની પ્રકૃતિ	: ગંભીર અને શાંત
રાગનો પ્રભાવ	: ગુસ્સાને શાંત કરે
આરોહ	: સા રે ગ પ ધ સાં
અવરોહ	: સાં ધ પ ગ રે સા
પકડ	: સાધુ, સારંગ, પગ, ધપગ, રેગરેસા

રાગ ચિત્ર : ભૂપાલી

સ્વરમાલિકા

તાલ : ત્રિતાલ, માત્રા : 16, ભાગ : 4

સ્થાયી

(9મી માત્રાથી શરૂ)

પધ સાં ધ પ	ગ રે સા રે	ગ — પ ગ	ધ પ ગ —
0	3	×	2
ગ પ ધ સાં	રે સાં ધ પ	સાં સાં ધ પ	ગ રે સા —
0	3	×	2

અંતરા								(૭મી માત્રાથી શરૂ)							
ગ	ગ	પ	ધ	પ	સાં	—	સાં	ધ	ધ	સાં	રેં	ગં	રેં	સાં	—
૦				૩				×				૨			
ગં	ગં	ગંરેં	સાંધ	રેં	રેં	રેંસાં	ધપ	સાં	સાં	સાંધ	પગ	ધ	ધ	ધપ	ગરે
૦				૩				×				૨			
સારે	સારે	ગ	ગ	રેગ	રેગ	પ	પ	ગપ	ગપ	ધ	ધ	પધ	પધ	સાં	સાં
૦				૩				×				૨			

લક્ષણગીત

તાલ : ત્રિતાલ, માત્રા : ૧૬, ભાગ : ૪

સ્થાયી

ભૂપરૂપ ગંભીર શાંત રસ

મનિ વરજિત ઔડવ સબ ગાવત

અંતરા

સૂર ગંધાર સોહત વાદી

પ ગ સંગત ધૈવત સંવાદી

ગેય પ્રથમ નિશ ધસાંધપગરેસાધ

સ્વરાંકન

સ્થાયી

(૭મી માત્રાથી શરૂ)

સા	ગ	રે	સા	—	ધ	સા	રે	ગ	—	રે	ગ	ધ	પ	ગ	રે
ભૂ	—	પ	રૂ	—	પ	ગં	—	ભી	—	ર	શાં	—	ત	ર	સ
૦				૩				×				૨			
ગ	ગ	પ	ધ	સાં	સાં	પ	—	ધ	સાં	ધ	પ	ગ	રે	સા	ધ
મ	નિ	વ	ર	જિ	ત	ઓ	—	ડ	વ	સ	બ	ગા	—	વ	ત
૦				૩				×				૨			

અંતરા

(૭મી માત્રાથી શરૂ)

ગ	ગ	ગ	—	પ	—	સાં	ધ	સાં	—	સાં	સાં	સાં	રે	સાં	—
સૂ	ર	ગં	—	ધા	—	—	ર	સો	—	હ	ત	વા	—	દી	—
૦				૩				×				૨			
ધ	ધ	ધ	ધ	સાં	સાં	રે	—	સાં	રે	ગં	રે	સાં	ધ	પ	—
પ	ગ	સં	—	ગ	ત	ધૈ	—	વ	ત	સં	—	વા	—	દી	—
૦				૩				×				૨			
ગ	—	ગ	ગ	પ	—	ધ	પ	ધ	સાં	ધ	પ	ગ	રે	સા	ધ
ગે	—	ય	પ્ર	થ	મ	નિ	શ	ધ	સાં	ધ	પ	ગ	રે	સા	ધ
૦				૩				×				૨			

મધ્યલય ગીત

તાલ : ત્રિતાલ, માત્રા : 16, ભાગ : 4

સ્થાયી

નમન કર ચતુર શ્રી ગુરુ ચરણા

તનમન નિરમલ કર ભવ તરણા

અંતરા

જોઈ જોઈ ધ્યાવત શુભ ફલ પાવત

જનમમરણ દુઃખ સબ નિસ્તરણા

સ્વરાંકન

સ્થાયી

(9મી માત્રાથી શરૂ)

સાં	સાં	ધ	પ	ગ	રે	સા	રે	ધ	—	સા	રે	ગ	રે	ગ	—
ન	મ	ન	ક	ર	ચ	તુ	ર	શ્રી	—	ગુ	રુ	ચ	ર	ણા	—
0				3				×				2			
ગ	ગ	પ	ધ	સાં	ધ	સાં	સાં	સાં	પ	ધ	પ	ગ	રે	સા	—
ત	ન	મ	ન	નિ	ર	મ	લ	ક	ર	ભ	વ	ત	ર	ણા	—
0				3				×				2			

અંતરા

(9મી માત્રાથી શરૂ)

ગ	ગ	ગ	ગ	પ	—	ધ	પ	સાં	સાં	સાં	સાં	ધ	રે	સાં	સાં
જો	ઈ	જો	ઈ	ધ્યા	—	વ	ત	શુ	ભ	ફ	લ	પા	—	વ	ત
0				3				×				2			
સાં	સાં	ગં	રે	સાં	સાં	પ	ધ	સાં	સાં	ધ	પ	ગ	રે	સા	—
જ	ન	મ	મ	ર	ણ	દુ	ખ	સ	બ	નિ	—	સ્ત	ર	ણા	—
0				3				×				2			

સ્વાધ્યાય

1. નીચે આપેલા પ્રશ્નોના સાચા વિકલ્પ પરના કૉંસ પર ‘✓’ નિશાની કરો.

(1) ભૂપાલી રાગનો ગાયન સમય કયો છે ?

(A) રાત્રિનો પ્રથમ પ્રહર

(B) રાત્રિનો બીજો પ્રહર

(C) મધ્યાહ્ન

(D) રાત્રિનો ત્રીજો પ્રહર

(2) 'મ' અને 'નિ' સ્વર કયા રાગમાં વર્જિત છે ?

(A) કાફી

(B) ભૂપાલી

(C) દુર્ગા

(D) સારંગ

(3) ભૂપાલી રાગનો વાદી સ્વર કયો છે ?

(A) ધ

(B) રે

(C) સા

(D) ગ

2. જોડકાં જોડો :

અ

બ

(1) ભૂપાલી રાગનો થાટ

(1) મ, નિ

(2) ભૂપાલી રાગનો સંવાદી સ્વર

(2) કલ્યાણ

(3) ભૂપાલી રાગના વર્જિત સ્વર

(3) ધ

(4) ભૂપાલી રાગની જાતિ

(4) રાત્રિનો પ્રથમ પ્રહર

(5) ભૂપાલી રાગનો ગાયન સમય

(5) ઔડવ-ઔડવ

